

Bizim yaşadığımız informasiya əsri ədəbiyatdan sehrbazlıq və pafosdan daha çox bilgi tələb edir. Bu mənada özündə hissi, əqli və bilgini daşıyan hər bir sənət dünyaya çıxməq imkanı qazanır, onu təkcə Azərbaycan yox, bütün dünya qəbul edir. Müasir dünya ədəbiyyatının təcrübəsi də bu həqiqəti təsdiq edir. Yaradıcılığına yaxından bələd olduğum bir neçə şair var ki, mən onları sənətinə bu amillərə görə qiymətlə hesab edirəm. Onların hissi həyatla əqlini həyatı intellektual səviyyədə dərk etmək bacarıqları var, bu cəhəti çoxəşrlik şeiriminin en gözəl ənənəsi kimi davam və inkişaf etdirmək qabiliyətləri var. Belə şairlərimizdən biri də Kəmalə Abiyevadır.

Mən onun bu yaxınlarda "Xan" naşriyyatı tərəfindən çapdan çıxmış "Tapmaca" adlı şeirlər, həkayələr və esseler toplusunu müasir ədəbiyyatımızda duyğularla, hisslerlə ağlı, fikri həmahəng, eyni səviyyədə birləşdirən poetik nümunə kimi dəyərləndirirəm.

Yaradıcılıqla məşğul olanlar yaxşı bilirlər ki, şeir elə bir janrdr ki, burda sünə söz yığını altında gizlənə bilməzsən. Burda səmimiyyət, şeiriyət, bədii fikir olmalıdır. Axi şeir oxucu qəlbini sürətlə girir və ürəkdə o zaman qalır ki, şair qəlbə, ruha gedən yolda möhkəm körpü qura bilsin, sözün ürəyindən tutub onu insanların ruhuna, könlüne sala bilsin. Kəmalə xanım da bu mütqəddəs işin öhdəsindən gələn şairlərimizdəndir. Onun poeziyasında işıq var, istilik var, həm də yenilik, dərin fikir var. Düşüñərəm ki, bu da Kəmalə Abiyevanın şeirə məsuliyətli yanaşmasından irali gelir.

Kəmalə xanım növbəti kitabını "Tapmaca" adlandırdı, amma kitabı oxuyandan sonra düşündüm ki, bu, bizim uşaqlıqdan yaddaşımızda ilisib qalan o tapmacalardan deyil. Bu tapmaca ağılılı sözün emosionallığından doğan ve insanı öz sevgi dolu duyğularıyla ovsunlayan, onu sırlı-sehiri nağıl dünyanın qucağında sözün həqiqi mənasında silkələyən, tərpədən (yəni, əməlli düşün!) tapmacadır. Şeirləri oxuduqca yuxarıda qeyd etdiyim intellektual səviyyəni, şairin adı həyat anlarına poetik və obraklı yanaşmasını görürəm, duyuram və anlayıram. Hər halda, hazırlıqlı oxucu üçün daha o "tapmaca"dan əsər-əlamət belə qalmır. Elə həmin o

Kəmalə Abiyevanın "Tapmaca"sı

oxucu dumandan, qaranlıqdan uzaq polifonik hissələri, mikroskopik, ince məqamların nə qədər fəlsəfi məna daşıduğundan fərqiənə varır.

*Hər kəsin içində öz Fəxri Xiyabanı var,
Ölən ən gözəl duyğuları orda basdırar.*

Və yaxud,

*Bir vaxt saçlarımdan bir tel qopardım
sənə verdim.
Gözlədim...
Yandırmadın...*

Bu xırda parçalarda nə qədər hikmət var! Burda emosionallığı doğuran təkcə hissyyat deyil, ağlı, əqli hərəkətə getirən, folkloridan süzülən, incələnən sözdür. İntellektual söz!

Kəmalə xanımın şeirlərinin bədii xüsusiyyətlərini təhlil etmək, onun poetik dünyasına səyahət etməklə daha ince, daha kövək çalarları təbib aşkarla çıxarmaq bizim ədəbi tənqidlə məşğul olan qələm sahiblərimizin işidir. Lakin mən onu uşaqlıq və yeniyetməlik çağlarımdan tanıdım

üçün, hələ o zamanlar onun qeyri-adi filosofane fikir və düşüncələrinə bələd olduğum üçün deyə bilərəm ki, bu gün Kəmalə xanım poeziyamızın, ədəbiyyatımızın layığı, təcrübəli, klassik ürfani şeir formasına yaxşı bələd olan məfkurə adamı kimi yetişmişdir. Kəmalənin şeirlərində diqqət çəkən bir cəhəti də qeyd etmək istəyirəm: klassik mövzulara orijinal yanaşmaq. Ana, övlad, insan, dost, sevgi, həyat, ölüm, tənhalıq, ayrılıq, vətən, təbiet... Bu mövzulara müraciət edərkən şair təkrarçılıq etmir, özündən əvvəlki sənət adamlarını təqlid etmir, fərqli olaraq tamam yeni, orijinal söz deyir. Onun ana və sevgi haqqında şeirləri köhnə lirika təsiri bağışlamır, əksinə, bu şeirlərdə təzə duygù, təzə fikir var. Şeirlərin formasından asılı olmayaraq (istər hecə vəznində, isterse də sərbəst formada olsun!) hər birinin öz axıcılığı, musiqisi var. Sənətkarlıq baxımından yanassaq, deyə bilərəm ki, bu şeirlər həmdə ana dilimizin qüđretini ifadə edir, onu zənginləşdirir. Bu da şairin ədəbiyyat qarşısında ən böyük xidməti sayıla bilər. "Anama" adlı şeirə diqqət edək:

*Bu necə nəfəsdi
hər kədəri,
Bu necə səsdi, həmişə oxşayıb sevə bilir.
Bu necə baxışdı hayanda olsam
arxamca boylanır.
Bu necə gülüşdü
Ömrümü, günümü nura boyayır.
Bu necə istəkdi hey başıma dolanır.
Bu necə ürəkdi
gecə də, gündüz də yanır...*

Və yaxud:

*Mənə nağıl danış, nağıl ay ana,
Bənzət dünyamızı nağıllara sən.*

*Mənə nağıl danış, ay nağıl anam,
Bir az nağıllanım, ağıllanım mən.*

Kəmalə xanımın Nazim Hikmətə, Vaqif Səmədoğlu, Ramiz Rövşənə, Vaqif İbrahimə ithaf şeirləri də orijinaldır, onun fərdi üslubu görünür; o, öz fikir və düşüncələriyle şeirlərinə heç bir rəng-filan qatmadan lakonik, ifadəli və aforistik forma verir. Onun lirik qəhrəmanın əhval-ruhiyyəsini oxucu dərhal tuta bilir, ya da elə həmin ovqatla uzun müddət yaşamaq istəyir. Bu şeirlər parıltıdan, lazımsız təhkiyə, əlvən metaforlardan uzaqdır. Kəmalə heç vaxt (bunu onun əvvəlki kitablarında da görmək mümkündür!) qafiyə, ya da heca vəzninin girovuna düşmür, oxucunu karıxdırırmır, poetik "tapmaca"lar söylemər oxucuya; əksinə, o, klassik yolla sade fəlsəfi mətləbələri anlıda bilir, lirik yaşantılarını bölüşür. Bəlkə elə buna görə də onun lirik qəhrəmanın ağrı və itkileri, bütün yaşantıları anlaşılıqla qarşılıanır, müasir insani ümidi, gələcəyə, ruhən azad olmağa səsləyir.

İndi dünyada elə bir qarşıq zaman yetişib ki, şairlərin, yazıçılarının, söz, sənət adamlarının vəzifəsi də mürəkkəbleşib: kitab yazıb araya getirmək, onu reallaşdırmaq, oxucu və müəllif münasibətlərini yoluna qoymaq kimi problemlər mövcudur. Bu mənada şairdən, yazıçıdan, poetik istedaddan tələb olunan ən mühüm keyfiyyətlərdən biri ictimai tərəqqi naminə yaratdığı dərin məzmunlu bədii-fəlsəfi sənət əsərləriyle insanın daxili dünyasına baş vura bilmək qabiliyyətidir. Kəmalə xanımın bu keyfiyyətini nəzərə alsaq, əminliklə demək olar ki, onun insan duyğularının bütün təbii spektrlərini əhatə edən bu kitabının ədəbi taleyi də uğurlu olacaq, oxucular kimi bəstəkarlarımız da ondan yararlanı biləcəklər.

Kamran Nəzirli,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

